

Mali filozofi: primer Sokratovega dialoga v vrtcu

Tina Ključanin, diplomirana vzgojiteljica, Vrtec Mavrica Izola

V filozofiji za otroke prvi cilj ni prenos vednosti, ampak učenje samostojnega razmišljanja. Gre tudi za vajo o pogovoru in argumentiranju ter navajanju razlogov. Drugi cilj je naučiti se aktivno poslušati mnenja in se poskušati soočiti z argumenti. V filozofiji za otroke je vzgojitelj tisti, ki se uči z otrokom. Vzgojitelj mora biti pozoren, poznati mora argumente, za to pa so seveda potrebne izkušnje. Napaka vzgojitelja je, da debato zaključi brez smiselne konca. V vrtcu sem izpeljala Sokratov dialog, dejavnost sem posnela in odgovore zapisala ter jih analizirala.

Vloga vodje v Sokratovem dialogu

Vodja dialoga, v tem primeru vzgojitelj, drži rdečo nit pogovora. Skrbi, da pogovor ne skrene s poti. Vsebinsko ne posega. Ne uči, ampak spodbuja kritično mišljenje. Vodja spodbuja in piše ugotovitve ali snema. Trditve morajo biti verjetne – primer $3 + 3 = 6$. Protiprimeri morajo biti konkretni, torej morajo izhajati iz izkušenj. Cilj vaje je kritično in samostojno mišljenje. Otroci sami pridejo do spoznanj. Ni prenosa informacij od vzgojitelja na otroka. Pri tem mora biti število udeležencev omejeno. Pogovor lahko traja dlje časa.

Primer Sokratovega dialoga

Število otrok	4
Razmerje med spoloma	3 deklice, 1 deček
Starostni razpon	4–5 let
Čas trajanja pogovora	20 minut
Način zapisa odgovorov	Otroke s pomočjo telefona posnamem, nato odgovore zapišem.

Pravljica *Liza in Pavle*

Liza ima strašno rada svojega medveda Pavleta. Kako tudi ne, ko je pa najboljši in najlepši medvedek na svetu. Vsako jutro počese njegov gosti rjavi kožušček. Ajajej, kako bolijo tiste grabljice! Pavle bi povedal svoje, pa ne more, saj je takšne pasme medvedek, ki ne zna govoriti. »Vsi medvedki morajo imeti snežno bele zobe,« ga strogo poučuje Liza. Kadar Liza slika, pozabi na ves svet. Pavleta vedno skrbi, ali bodo barvne packe še kdaj šle z njegovega kožuščka. Danes se gre Liza modno revijo. Medvedka je stlačila v punčkino oblekico. Obleka je seveda za pet števil premajhna. Ampak Liza pravi, da je letos takšna moda. Pavle tiho zardeva in upa, da ga nihče ne bo videl. Vožnja s kolesom je takšna mučilnica! Pavle se vedno ugrizne v jezik, ko se vse tako trese. Liza pa neznansko uživa. Kamor gre Liza, tja mora tudi njen medvedek. Pavle godrnja sam zase: »Zares duhovito, če te ves božji dan cukajo za roko in vlačijo naokrog!« Nekega dne pa Pavletu prekipi. »Ali res ne vidi, kako me trpinči, razvajenka? Samo nase misli?« In jezno udari s svojo kosmato taco ob tla. »Takole že ne bodo delali z menoj! Temu se pravi mučenje malih živali! Lizi sami se ne posveti, ji bom pa posvetil jaz!« V taco vzame glavnik in ji temeljito prečeše lase. Liza ga osuplo gleda in se prijemlje za glavo. »Ampak šej š! šama lahko očistim zobe!« obupano ugovarja Liza. Pavle pa je tako zatopljen v delo, da je sploh ne sliši. Potem jo zgrabi za nogo in jo začne vlačiti naokrog. Od groze ji zastaja dih. Liza se vsa prestrašena zbudi in pogleda Pavleta poleg sebe. Se ji je vse skupaj samo sanjalo? Ampak če je tako, zakaj jo Pavle gleda, kakor da ve, za kaj gre? »Ubogi moj Pavle, kaj vse si moral prenašati!« reče Liza, tesno objame medvedka in mu obljubi, da bo poslej lepše delala z njim. Pavletu je ob tem strašno toplo in puhasto pri srcu. Kako tudi ne, ko pa je tudi sam že dolgo zaljubljen v Lizo.

Vir: Rieger, A. (1998): *Liza in Pavle*. Ljubljana: Založba Kres.

**Pogovor po prebrani pravljici
(transkripcija posnetka)**

Vzgojiteljica: »Kaj se je dogajalo v pravljici?«

Ana: »Aam, je Liza medvedka oblekla u od punc obleko.«

Marsel: »Je tako rada luda.«

Sara: »Am am am am.«

Mia: »Da da Liza se je ustrašila Paule.«

Vzgojiteljica: »Zakaj se je ustrašila?«

Mia: »Zato ker ni bil vsak sebe.«

Vzgojiteljica: »Kaj to pomeni?«

Marsel: »Dober?«

Vzgojiteljica: »Kakšen je bil medved? Kako je razmišljal?«

Ana: »On je on je je verjel, da ga Lizaaaa, da ga tako, ona bi si želela, da bi on bil punca.«

Vzgojiteljica: »Kako je razmišljal medved, Sara?«

Marsel: »Ja jaz vem.«

Vzgojiteljica: »Kako?«

Marsel: »Sam s sabo.«

Vzgojiteljica: »Kako pa to veš?«

Marsel: »K vem.«

Vzgojiteljica: »Je kdo grešil v pravljici?«

Ana: »Ja Liza.«

Vzgojiteljica: »Zakaj je grešila Liza?«

Ana: »Zato, ker je ona hotela, da da se medved navedi, da je punca. Ker jaz imam enega prijatelja Ta-deja, ki se, ki ima vse za punce doma.«

Vzgojiteljica: »Zakaj ima doma vse za punce?«

Ana: »Ne vem, pač so mu vseč vse za punce.«

Vzgojiteljica: »Je v tem kaj narobe?«

Ana: »Ne, fanti se lahko igrajo, če hočejo. Če ga punce silijo, če ga punce silijo, če ga punce silijo, potem on reče: Ne boš me silila.«

Sara: »Sej Siniša ima rad Elzo.«

Marsel: »Ja Elza, hahaha.«

Vzgojiteljica: »In kako je razmišljala Liza?«

Ana: »Ona je razmišljala o tem. Ona je hotla, da res medved hoče bit punca.«

Vzgojiteljica: »Kako pa je razmišljal medved, Mia?«

Marsel: »Da noče bit punca.«

Vzgojiteljica: »Zakaj pa noče bit?«

Mia: »Ker ker punce so. Mislim. Bom rabla razmisлит.«

Vzgojiteljica: »Kaj so to sanje?«

Ana: »To so ena stvar, ki si zelo močno hočeš in potem rečeš v nebo rad bi, da bi se z mano prijatelj igral, in potem se te želje izpovnejo. In potem se te želje izpolnejo.«

Vzgojiteljica: »Želje in sanje so ista stvar?«

Marsel: »Neeee, niso isto. Sanje so, da sanjaš, ko spiš. Ja želje pa, ko si nekaj zaželiš.«

Ana: »Jaz si želim barbiko, ki se ji delajo lasi.«

Vzgojiteljica: »Zakaj sanjamo?«

Mia: »Zato ker sanjaš innn ...«

Sara: »Jaz nikoli nisem mela rada sanjat, ker sanjam enkrat strašne enkrat lepše.«

Mia: »Jaz sem sanjala enkrat strašne sanje, nisem to želela.«

Sara: »Vedno sanjam mravlje, ki mi grejo u nos, uho, u usta, fujjj.«

Vzgojiteljica: »Če imaš takšne sanje, te je strah?«

Marsel: »Neeee.«

Mia: »Veš, jaz sem sanjala, da dobim, ammm, hiško kr, da da da, ko je barbi.«

Vzgojiteljica: »In kakšno je sporočilo te pravljice?«

Sara: »Ammmm aaaa, ne vem.«

Ana: »Da se lepo obnašamo s fanti ali puncami.«

Marsel: »Da se lepše obnašam.«

Vzgojiteljica: »Kaj pomeni biti zaljubljen?«

Sara: »Ammmm aaa, da ti je nekdo všeč.«

Marsel: »To je težko povedat, zato ki ti moreš tako povedat, zaljubljen, da imaš nekoga zelo zelo rad.«

Sara: »Ana je zaljubljena u njega.«

Marsel: »Ja.«

Ana: »Zakaj si morala že spet.«

Vzgojiteljica: »Ana, kaj pomeni biti zaljubljen?«

Ana: »To pomeni, da ti je en fant prou všeč in in ta fant tudi njej prav ušeč.«

Marsel: »Ali pa punca. Ali fantu punca ali punc fant.«

Vzgojiteljica: »In kaj, če je enemu fantu všeč en fant?«

Marsel: »Ja ja lahko se tut poročijo.«

Ana: »Ja, če hočejo hahahahaha.«

Marsel: »Ampak druge države pa ne dovoli.«

Vzgojiteljica: »A ene države ne dovolijo?«

Marsel: »Ne, ne, dve ženske ali dva fanta ne smeta.«

Vzgojiteljica: »Povej, Sara, kaj je to ljubezen ali biti zaljubljen?«

Sara: »Aaaa ammm.«

Marsel: »To je ful težko povedat.«

Vzgojiteljica: »Je težko povedat?«

Marsel: »Ja, zdaj sem se spovnu. Da sta skupaj in rodita dojenčka. Ali pa ne, ne vem. Kakor hočeta.«

Ana: »Moja teta bo kmalu dobila dojenčka.«

Mia: »Da se poročita innnn da nekaj naredita dojenčka.«

Vzgojiteljica: »Kje čutimo ljubezen?«

Marsel, Ana, Sara: »U srcu.«

Marsel: »Tukaj je srce na teji strani.«

Ana: »Ali tukaj.«

Sara: »Meni bje meni bje na teji strani.«

Marsel: »Vsem isto bje.«

Vzgojiteljica: »Je kdo grešil v pravljici?«

Ana: »Ja Liza.«

Vzgojiteljica: »Zakaj tako misliš?«

Ana: »Zato ker ona si je prav prav prav hotla, da medved ...«

Marsel: »Bi bil punčka.«

Ana: »Da bi imel rad stvari, ki delajo punce.«

Vzgojiteljica: »Se je to res dogajalo ali je Liza samo sanjala?«

Ana: »Res se je dogajalo.«

Marsel: »Ne, sanjala je.«

Ana: »Ne res, ne res.«

Vzgojiteljica: »Ana, povej, zakaj se je zares dogajalo?«

Ana: »Zato ker je bilo jutro.«

Vzgojiteljica: »Marsel, zakaj pa ti misliš, da je Liza sanjala?«

Marsel: »Na koncu sem slišal, da je rekla to, da se je zbudila.«

Vzgojiteljica: »In medved jo je čudno gledal?«

Ana: »Ona se je zbudila, da je delala nekaj narobe.«

Vzgojiteljica: »Potem je sanjala?«

Marsel: »Ja.«

Ana: »Ne, ona je tako ni sanjala, to se je zares zgodilo.«

Vzgojiteljica: »Kaj si se naučil iz te pravljice?«

Marsel: »Da, jaz ne vem.«

Mia: »Aaaamm.«

Ana: »Jaz sem se nekaj naučila.«

Sara: »Da moreš nekaj bit prijazen in nič.«

Mia: »Da si srečen.«

Ana: »Jaz sem se naučila, ammm, da si srečen.«

Vzgojiteljica: »Kaj ste se naučili?«

Marsel: »Jaz sem se naučil, da je spal.«

Ana: »HA HA HA HA HA. Jaz sem se naučila, da je sanjala.«

Sara: »Jaz sem se naučila, daaaa je delala vse po svoje.«

Vzgojiteljica: »Kaj pomeni, da se Lizi ni posvetilo?«

Ana: »On je hotu res govorit, da ji pokaže z gibi, na primer tako.«

Marsel: »Ali s črkami.«

Ana: »Nariše na svojo nogo črke ne.«

Vzgojiteljica: »Odgovori na vprašanje, kako jo je Pavle posvetil?«

Ana: »Da bi jo naučil, da se lepo obnaša do njega.«

Marsel: »Ja seveda.«

Refleksija pogovora

Otroke sem po kosilu povabila v knjižnico, kjer smo se namestili na mehke blazine. Povedala sem jim, da moram narediti nalogo za šolo, zato bom naš pogovor posnela. Otrokom sem besedilo prebrala, brez da bi videli ilustracije, ker nisem želela vplivati na pogovor. Ko sem sama prebrala knjigo, sem si naredila lastno predstavo, zanimalo pa me je, kakšno predstavo si bodo naredili otroci. Predvsem me je presenetilo, kako smo v pogovoru prešli na tabu temo istospolnih partnerjev. Naloga mi je bila izziv, saj sem morala voditi pogovor, brez da bi posegala v otrokovo domišljijo. Dejavnost sem predstavila sodelavkam in jih s tem navdušila.

V besedilu se ni dalo razbrati, kako je razmišljala Liza in kako je razmišljal Pavle. Zato sem otroke vprašala ravno to. Menim, da to spada med logična vprašanja, saj mora otrok sam sklepati in vsak odgovor je pravilen. Ana si je na vprašanje, kako

je razmišljala Liza, odgovorila, da si želi, da bi bil Pavle punca. Presenetil me je odgovor Marsela, ki je rekel, da je Pavle razmišljal v sebi. Otroke sem vprašala, če je kdo grešil v pravljici, kar je bilo etično vprašanje, ker je moralnega značaja. Zanimalo me je, kakšno mnenje imajo o nepravilnosti – grehih. Sami so prepoznali, da Liza s Pavletom ni ravnala prav. Ana je med pogovorom povedala, da ima prijatelja Tadeja, ki ima doma vse igrače za punce. Moje vprašanje je sledilo, če je v tem kaj narobe? Postavila sem etično vprašanje, ker se sprašujemo, kaj je prav in kaj je narobe. Otroke sem vprašala, kaj so sanje in zakaj sanjamo. Vprašanja sta logičnega izvora, ker želim od otrok slišati pravilno in logično sklepanje. Odgovori od Ane in Marsela so se mi zdeli smiselni, ker so bili različni, in vztrajala sta pri svojem odgovoru. To pomeni, da sta razmišljala s svojo glavo. Nista si dovolila, da bi jima pogovor spremenil lasten odgovor. Kaj pomeni biti zaljubljen in kje to čutimo, sta po moji presoji ontološki vprašanji, saj je onotlogija veda o bivajočem. Na vprašanje, ali se je vse prebrano res dogajalo ali ne, je bilo epistemološko vprašanje, kjer preko empirizma otrok dosega vednost preko čustev in zaznav. Otrokom sem postavila vprašanje, kaj mislijo, da so se naučili iz te pravljice. Moje mnenje je, da so bili otrokovi odgovori bolj etičnega značaja kot samo vprašanje. Želeli so povedati, kaj je prav in kaj ni prav. Vprašanje, kako jo je Pavle posvetil, je logično in retorično, ker si iz besedila otroci razložijo, kaj bi lahko ta fraza pomenila.

Zaključek

Filozofija za otroke je veda, ki jo je potrebno negovati že v zgodnjem otroštvu. Ureja kreativno in samostojno kritično mišljenje. Temelji na prepričanju, da si otroci po naravi zastavljajo filozofska vprašanja, zato jih je potrebno pri tej spontani radovednosti podpirati in pomagati, da razmišljajo o svetu, v katerem živijo, in postanejo bolj premišljeni, obzirni in racionalni posamezniki. Menim, da je ta način odprtega pogovora premalo poznan v vrtcih, zato sem v tem članku želela z bralci deliti en primer.